

HT.

1706 XVI.

454

26

PRO-CANCELLARIUS.
JACOBUS BORNIUS.

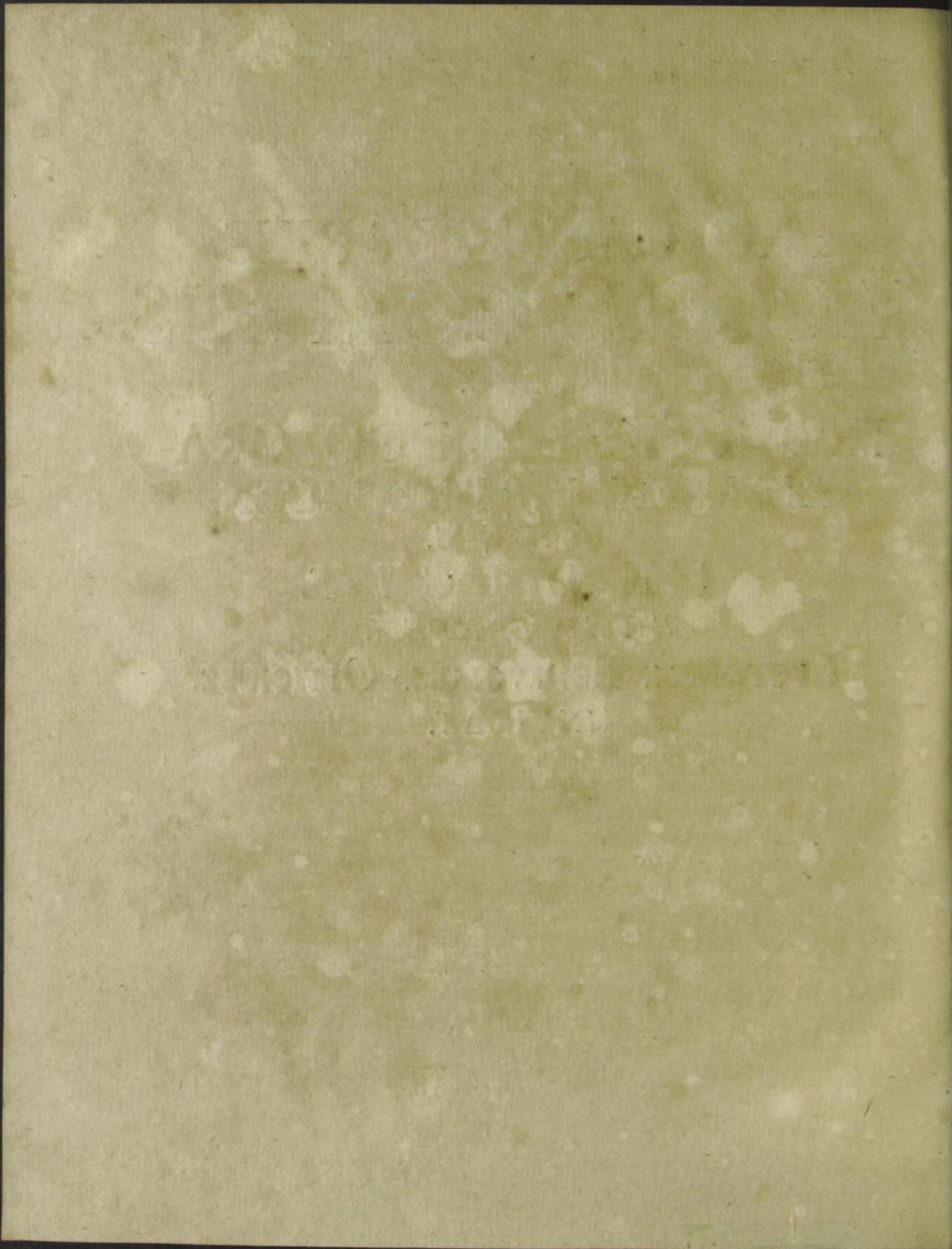
JCTUS.

PROMOTIONEM. DOCTORA-
LEM. SEX. JURIIUM. LICEN-
TIATORUM.

I N D I C I T.

ET. AD. EANDEM.

LECTOREM. BENEVOLUM. OFFICIOSE.
INVITAT.

Diffusa quaestio est, an fas sit, in Republica
judiciisque Christianorum torturam tolerare, ut mo-
dum eruendae veritatis? Jamdudum plures, non Jcti-
minus, quam Theologi, remedium hoc verae justitiae
& naturali aequitati parum conveniens fuere arbitrati,
haut ita pridem vero non nemo, nec judicem illaesa
conscientia exercere eam posse, nec Jctum desuper responsum ferre,
asserere haut dubitavit. Rationes, quibus moventur, istae fere sunt:
Inter judiciarias Eunomia Mosaicae leges, ne minimum quidem qua-
estiois vestigium reperiri, non autem verisimile, si idoneum ista verita-
tis indagandae esset remedium, Deum, sapientissimum Legislatorem,
tam praclarum criminalis jurisdictionis momentum fuisse praetermis-
sum. Mosen, Josuam, Samuelem, Davidem, Salomonem, Josapha-
tum, Hiskiam aliosque justitiam, etiam circa criminalia, omnino exacte
& feliciter, sine usu tamen hujus atrocitatis administrasse; nec in novo
Testamento & primitiva Ecclesia ullum hujusce rei extare documen-
tum. Originem primam Tyrannis deberi. Non esse proportionem
quaestiois & poenae; ipsam dictitare rationem, quaestiois dolorem non
majorem esse debere, quam dolorem poenae ordinariae, aut vero longe gra-
viora esse tormenta, quam ipsum supplicium; utique ex vero esse Cassio-
dori assertum: gratius esse, spem citae mortis expetere, quam tormen-
torum crudelia sustinere, inter supremas enim anhelantis angustias po-
tius esse perire, quam vivere. Confessionem in tormentis factam, omni-
no non liberam, sed metu extortam, adeoque talem esse, quae ad con-
demnationem judici haut quaquam sufficere queat; ut vero judex, si
non ex certa scientia, sed vel ex amore, aut odio procedat, etiamsi ju-
stam pronuntiet sententiam, juste tamen non faciat, ita & veritatem non
pro veritate censerit, quae dolore eliciatur, tortosque, quae dici velint
quaesitores, dicere ad exemplum Philotae apud Curtium doloribus in-
parem, Craterem compellantis, dic quid me velis dicere? dicam.

Ex vero omnino esse, quod Marcus Tullius pro Sylla dixit: tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusque, tum animi tum corporis, regit quæstitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tantis rerum angustiis nihil veritati loci relinquatur. Ipsas leges Romanas fateri, quæstionem rem fragilem esse & periculofam, quæ veritatem fallat facile, ita enim Ulpianum in l. i. §. 23 ff. de quæst: *quæstioni fidem non semper, nec tamen unquam habendam, Constitutionibus declaratur: Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientia sive duritia ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo possit: alii tanta sunt impatientia, ut quodvis mentiri, quam pati tormenta velint: ita fit ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum se, verum etiam alios comminentur. Imo amplius omnem tormentorum usum interdictum videri in l. pen. ff. eod. ubi Paulus: *quæstionis habende causa neminem esse damnandum, Divus Hadrianus rescripsit.* Pariter facere huc Nov. 134. C. 13. ubi Justinianus vetat irrogari supplicia, quæ membrorum & articulorum dissolutionem trahunt, id quod in tortura fieri vix negari posse. Denique nusquam adstringi Judicem, inquirere ita operose in facta occulta, de quibus fides per testes, aut partis confessionem fieri non possit, excusari eum, si debitam adhibuerit diligentiam, quæ investigari nequeant, supremo iudicio relinquenda, imo Deum certo respectu non velle, ut omnia occulta à iudice temporali eruantur & puniantur, quia statuerit diem, in quo iudicaturus sit omnem terram, ibi ibi futurum illud Tribunal, coram quo occulta producenda & examinanda veniant. Male ergo hominem occupare alienum negotium & tam diris modis inquirere, quæ Deus sibi reservavit. Sed quicquid demum contra tormentorum exercitium dicatur, recte nihilominus id etiam inter Christianos retineri, adeoque & illos, quibus de jure respondendi in causis criminalibus potestas data est, decernere ea salva conscientia posse, dubium non est. Postquam enim feverissimo præcepto Deus Ter Opt. Max: inquirere in crimina & flagitia iussit, modumque inquirendi in veritatem, certum & determinatum, ubique præcise non definivit, sed illorum potius arbitrio, quibus moderari jurisdictionem datum est, quodammodo reliquit, nihil impedimento fuit, quo minus Christiani Principes temperatum tormentorum usum retinerent, indeque nec peccare possunt Jcti, quando secundum leges desuper latas, responsa ferunt. Quod enim lege divina determinatum non est, facere tamen aliquid, vel ad publicam rem, vel ad ordinem*

dinem

nem, & decorum in Ecclesia probabiliter putatur, id omne (præsup-
 positis præsupponendis,) pro lubitu, vel jubere potest, vel vetare Ma-
 jestas humana; v. g. furtum jure divino prohibitum est, atque ita eo-
 dem jure punibile, sed quæ ejus pœna esse debeat, id nulla divina lege
 perpetua, & quæ ad nos pertineat, est constitutum; potest ergo recte à
 Principe ad suspendium usque, si furta nimium crescentia ita optime à
 Republica tolli posse videantur, exasperari: pariter cum inquisitio in
 genere in facinorosos lege divina mandata sit, nec tamen limitatus in-
 quirendi modus præfinitus, nihil vetare potuit, certa & circumspecta ra-
 tione quæstiones hic adhiberi; & hæcenus quidem verum omnino est,
 quod vulgo dicitur: Legem etiam civilem & obligare, & liberare in
 Conscientia. Quæ in contrarium afferuntur, tanti utique non
 sunt, ut vel Legislatoris hic auctoritatem infringere, vel Jctum,
 an contra legem divinam peccet, dubium movere possit. Ad pri-
 mam rationem nolim equeidem ego, quod communiter solet, re-
 ponere, instar aliquod torturæ lege Divina proditum esse *Numer. 5, 13.*
 in potione amara adulterii exploratoria, item in sortibus circa male-
 ficia occulta, quorum autores ignorabantur, adhiberi solitis, *quo de Jos.*
c. 7. v. 14. & seqq. 1. Sam. c. 14. v. 3. Jon. c. 1. v. 6. Si quidem potio illa
 vix ullam cum tortura civili convenientiam habebat, cum non per
 modum quæstionis, sed pœnæ, quæ statim mulier rea moriebatur, ad-
 hiberetur, & quemadmodum Deus propter *σκληροκαρδίαν* Judæis li-
 bellum repudii concesserat, ita & Zelotypia laborantibus subvenire
 voluit, non ex Tribunali, sed extraordinario miraculo. Quod ad for-
 tes, quæ memoravi, attinet, res ipsa loquitur modum quidem in iis in-
 dagandæ veritatis fuisse, haut quaquam vero speciem torturæ. Ast ob
 id tamen non sequitur, torturæ usum omnino damnandum, licet enim
 divina lege introductus non fuerit, satis tamen est, à Deo illum non
 prohibitum. Utiqve hodieqve utimur non uno suppliciorum genere,
 quorum in sacris literis mentio nulla facta, sed ideo non magis injusti
 sumus quam si modum in administranda Politia & Republica diversum
 ab eo adhibemus, qui Israelitis erat præfinitus. Originem tormento-
 rum absolute Tyrannis imputare, omnino erroneum est, cum certum
 sit, potius ex instituto Reipublicæ Atheniensis provenisse, sed & nec ob
 id solum reprobari poterant, si vel Tyrannum auctorem habeant, cum
 possibile sit, & eum aliquando, quod cum lege divina & recta ratione
 non pugnet, jubere posse. Non esse proportionem inter ipsam quæ-
 stio-

stionem & supplicium, quod reo subeundum, si confessus, aut convictus fuerit, omnino falsum. Prudens hic circumscriptio à iudice, aut qui sententiam fert, subinde adhibetur, ut ne temere sine sufficientibus indiciis, nec gradu severiore, quam delicti admissi ratio admittit, prægravetur: Si pœnam dicere velis, rectius quandoque contumaciæ, quam criminis nominanda fuerit. Confessio, quæ tormentis elicitur, non magis extorta metu dici meretur, quam si iudex, pro Tribunali sedens, inquisitum vultu fermoneque severo ad veritatem dicendam permovet, imo licet hic metus aliquis subsit, non injustus tamen ille est, aut talis, ob quem confessio vitiosa censeriqueat. Non sane, aut naturali, aut divina lege ita placide cum facinorosis, aut de facinore tamen suspectis, agere, aut delicate eos fricare jubemur. Qui ut obstantes juris civilis textus afferuntur, lecti quidem sunt, sed non satis intellecti. Sane l. i. §. 23. ff. de quæst. tormenta tum demum rem fragilem pronuntiat, si quis his solis niti velit, non suppositis legitimis indiciis & argumentis, ideoque iis, si solidis rationibus destituantur, fidem non semper habendam, non secus ac juramentum propter quorundam adjurandum facilitatem, fragile ac periculosum remedium dicitur, si nimirum minus circumscripte adhibeatur. Legis penult. d. tit. sensus genuinus est, neminem esse damnandum, ut tormentis enecetur, cum scilicet quæstiones non ad homines puniendos, sed eruendam veritatem comparatæ & admissæ sunt: Nov. 134. c. 13. Saltem prohibet irrogari supplicia, quibus membra mutilantur; Sed ob id torturam, quæ tale quid haut quaquam contingit, ne utiquam abolet, licet, quod obiter hic addo, nihilominus hodie hujusmodi pœnæ, contra Justiniani prohibitionem, in amputatione manus in locum fustigationis certis casibus suffectæ, tum & primorum articulorum ex digitis istis, quibus Urpheda præstita, denuo fuerint introductæ. Tandem verum omnino est, reservasse divinum Numen plurima crimina, hominibus occulta, sanctissimo suo iudicio, sed anne quæso exinde colligere licet, impunita statim esse relinquenda delicta ea, quæ per testes probari integre non possunt, adeoque iudici ab omni ulteriori inquisitione abstinendum. Firma omnino stat sententia, torturam haut invitis legibus divinis & naturalibus introductam, adeoque & tuto in Republica Christiana usum ejus retineri, nec eos, qui pronuntiando Constitutiones desuper promulgatas sequuntur, reatum in conscientia contrahere; Sed abusus hic omnis tollendus, ne cui certa pœna pro incerto scelere

irro-

irrogetur, ne Magistratus, dum homicidium punire intendit, homicida ipse fiat, provide & circumspecte hic procedendum est, momenta causæ, indicia cum circumstantiis omnibus prudenter excutienda, ne in gradu excedatur, aut aliàs injuria torquendo inferatur, gravissima quippe pœna constituta est in judicem, qui vel dolo malo, vel per imperitiam contra leges torfit, : imprimis peccant, qui aut corporis delicti, aut indiciorum certitudinem quæstione extorquere haut verentur, aut interrogatoria, super quibus inter tormenta quæstio instituentur, sive nimis & præter necessitatem multa, sive inepta & inutilia formant, ita, ut licet Inquisitus contenta eorum fuerit confessus, condemnari tamen ex hoc haut queat, in quorum censum merito isti referri merentur, qui nullo judicio adhibito (ita non semel contigisse memini) indefinite super articulis inquisitionalibus reum torquendum jubent, in quibus tamen & de ætate, & Parentibus, & Patria inquisiti, & multis aliis, partim ex Actis jam liquidis, partim ad condemnationem omnino nihil facientibus, agitur. Sed exequi hæc ulterius hac vice non vacat, peculiari tamen oratione, *de prudentia & circumspectione in causis criminalibus dijudicandis ubiq; adhibenda*, dicturus sum die Jovis proximo, mensis hujus sexto, quem pro

Cancellario
Academiæ nostræ, **Serenissimo, Reverendissimo ac Celsissimo Principe ac Domino, Domino CHRISTIANO, Duce Saxoniae, Juliae, Cliviae ac Montium, Postulato Administratore Episcopatus Martisburgensis, Landgravio Thuringiae, Marchione Misniae & utriusq; Lusatiae, Comite de Marca & Ravensberg, Domino in Ravenstein,** Nutritio nostro benignissimo, Domino meo Clementissimo, actui solenni, quo Sex Licentiatis utriusque juris, nimirum

DANI-

DANIELI ÆGIDIO HEINRICI, }
M. GOTHOFREDO NICOLAI } Lipsiensibus,
ITTIGIO, }
ANDREÆ MYLIO, Ileburgensi,
WOLFFGANGO GABRIELI Pachelbl à
Gehag, Wohnfidelenfi, Confiliario
Brandenburgico,
FRIDERICO PHILIPPI, Lipsiensi,
HEINRICO SAMUELI ECCOLDO,
Gerano,

insignia & privilegia Doctoralia more majorum & ex merito conferen-
tur, destinavi. Quam panegyrim, ut Rector Academiae Magnificus,
Illustrissimus Comes à Taube, Consules Civitatis Amplissimi, cæteri-
que utriusque Reipublicæ Proceres, nobilissimi item Domini Studiosi cele-
brare dignentur, officiosissime rogo. P. P. d. 2. Novembr. M. DC.
LXXIX.

Literis HAHNIANIS.

B 8